

ΤΑΞΗ: Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ / ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Ημερομηνία: Σάββατο 8 Απριλίου 2017

Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

B1. Από καμιά, λοιπόν, από τις υπόλοιπες εκστρατείες και αποστολές φρούρησης δεν έλειπα ποτέ ως τώρα, αλλά όλο τον καιρό εκστράτευα συνεχώς με τους πρώτους και αποχωρούσα με τους τελευταίους. Και βέβαια από τέτοιου είδους πράξεις πρέπει να κρίνετε όσους πολίτες ζουν με φιλοτιμία και τιμιότητα, κι όχι αν κάποιος αφήνει μακριά μαλλιά, γι' αυτό να τον μισείτε· διότι τέτοιου είδους συνήθειες ούτε τους απλούς πολίτες ούτε το δημόσιο βλάπτουν, ενώ από όσους είναι πρόθυμοι να ρισκινδυνεύουν ενάντια στους εχθρούς όλοι εσείς ανεξαιρέτως ωφελείστε. Επομένως, δεν είναι σωστό, κύριοι βουλευτές, ούτε να αγαπάτε ούτε να μισείτε κανένα από την εξωτερική του εμφάνιση, αλλά να τον κρίνετε από τις πράξεις του·

B2. Ήδη από το προοίμιο του λόγου (§2) ο Μαντίθεος αναφέρεται στην εξωτερική του εμφάνιση – πράγμα που όπως φαίνεται και από την §18 είχε συμπεριληφθεί στο κατηγορητήριο εναντίον του.

Συγκεκριμένα, στην παράγραφο 2 ο ομιλητής κάνει λόγο για ανθρώπους που τον έβλεπαν με καχυποψία λόγω της εξωτερικής του εμφάνισης και των πολιτικών φρονημάτων που πιθανώς να απορρέουν από αυτήν. Με τη φράση **ἀηδώς διακείμενος** εκφράζεται η αντιπάθεια που προέρχεται από την εξωτερική εμφάνιση κάποιου, ενώ με την φράση **κακώς διακείμενος** υποδηλώνεται η εχθρότητα προς κάποιον, που δημιουργείται από τα φρονήματα, τις πράξεις και τους τρόπους του¹.

Ακολουθώντας, στην παράγραφο 18, πληροφορούμαστε δια στόματος Μαντίθεου **«ἀλλ' οὐκ εἶ τις κομᾶ, διὰ τοῦτο μισεῖν»**. Εδώ ο Λυσίας επιλέγει να αναφερθεί για λογαριασμό του πελάτη του σε ένα στοιχείο της εξωτερικής του εμφάνισης, το οποίο φοβάται ότι θα επηρεάσει αρνητικά την κρίση των βουλευτών. Πρόκειται για τη μακριά του κόμη, που αποτελούσε συνήθεια των

¹ Βλ. βιβλίο καθηγητή, σ. 114.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2017
Β' ΦΑΣΗ

E_3.ΑΡΛ2Α(α)

νεαρών Αθηναίων ολιγαρχικών εκείνης της περιόδου και ένδειξη φιλολακωνισμού από την πλευρά τους.

Όπως γνωρίζουμε, τον 5ο και 4ο π.Χ. αι. οι Λακεδαιμόνιοι συνήθιζαν να διατηρούν μακριά και ατημέλητη κόμη, σε αντίθεση με τους Αθηναίους που είχαν κοντοκουρεμένα μαλλιά. Όσοι, όμως, από τους τελευταίους ανήκαν στην αριστοκρατική τάξη, ήταν ολιγαρχικών πεποιθήσεων και συμπαθούσαν τον σπαρτιατικό τρόπο ζωής, άφηναν μακριά τα μαλλιά τους. Με τον τρόπο αυτό ήθελαν να μιμηθούν τους Σπαρτιάτες και να εκφράσουν τα φιλικά προς εκείνους αισθήματά τους. Τα άτομα αυτά ήταν αντιπαθή σε πολλούς συμπατριώτες τους, ειδικά μετά το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου και την επιβολή στην Αθήνα από τους Λακεδαιμονίους του ολιγαρχικού και εγκληματικού καθεστώτος των Τριάκοντα τυράννων. Γίνεται, επομένως, αντιληπτό ότι ήταν σοβαρό το ενδεχόμενο η μακριά κόμη του Μαντίθεου να τον ταυτίσει στη συνείδηση των βουλευτών με τους οπαδούς και συνεργάτες του εν λόγω καθεστώτος και να λειτουργήσει αρνητικά κατά την έκδοση της ετυμηγορίας τους².

Ο Μαντίθεος, από την πλευρά του, επιχειρεί να υποβαθμίσει το συγκεκριμένο στοιχείο. Το αποδίδει σε προσωπική επιλογή αισθητικής φύσης, χωρίς ιδιαίτερη σημασία, και όχι σε έκφραση συγκεκριμένης πολιτικής τοποθέτησης. Υποστηρίζει ότι ο πολίτης πρέπει να αξιολογείται με βάση τις πράξεις του, τη συμπεριφορά του στον ιδιωτικό και δημόσιο βίο, τη συνολική προσφορά του στην πολιτεία, και όχι από την εξωτερική του εμφάνιση ή τις ενδυματολογικές του προτιμήσεις (*επειδὴν ἐμοῦ λέγοντος ἀκούση περὶ τῶν πεπραγμένων, μεταμελήσειν αὐτῶ καὶ πολὺ βελτίω με εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἡγήσασθαι - χρῆ τοὺς φιλοτίμως καὶ κοσμίως πολιτευομένους ἐκ τῶν τοιούτων σκοπεῖν, ἀλλ' οὐκ εἴ τις κομᾷ, διὰ τοῦτο μισεῖν*). Επίσης, η αξιολόγηση αυτή, για να είναι ορθή, πρέπει να στηρίζεται στη λογική (*σκοπεῖν*) και όχι στο συναίσθημα (*μισεῖν*), που οδηγεί συχνά σε λανθασμένα συμπεράσματα. Με άλλα λόγια, ο πολίτης πρέπει να κρίνεται σύμφωνα με τον χαρακτήρα του, δηλαδή με αυτό που είναι (*εἶναι*), και όχι με την εικόνα του, δηλαδή με αυτό που δείχνει (*φαίνεσθαι*).

Τέλος, ο Μαντίθεος επισημαίνει ότι τέτοιου είδους συνήθειες, όπως η μακριά κόμη, δεν βλάπτουν υλικά ή ηθικά κανέναν, ούτε την πόλη ούτε τους πολίτες. Αντίθετα, η κόσμια συμπεριφορά στον ιδιωτικό και δημόσιο βίο και κυρίως η ευσυνείδητη εκπλήρωση των στρατιωτικών καθηκόντων, με την επίδειξη γενναιότητας και αυτοθυσίας, ωφελούν τα μέγιστα την πόλη και το κοινωνικό σύνολο (*τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα οὔτε τοὺς ιδιώτας οὔτε τὸ κοινὸν τῆς πόλεως βλάπτει, ἐκ δὲ τῶν κινδυνεύειν ἐθελόντων πρὸς τοὺς πολεμίους ἅπαντες ὑμεῖς ὠφελείσθε*). Η σκόπιμη και έξυπνη χρήση από το Λυσία του δεύτερου προσώπου στη φράση *ἅπαντες ὑμεῖς ὠφελείσθε* είναι κατά

² Βλ. σχολικό βιβλίο, σ. 107 και βιβλίο καθηγητή, σ. 121.

κάποιο τρόπο δεσμευτική για την ευνοϊκή προς τον πελάτη του απόφαση των βουλευτών³.

- B3.** Στις παραγράφους 18-19 είναι εμφανής η προσπάθεια του Μαντίθεου να διεγείρει στις ψυχές των βουλευτών **συναισθήματα συμπάθειας για τον ίδιο και αντιπάθειας για τους κατηγορούς του.**

Συγκεκριμένα, με την αναφορά του ομιλητή στην εκπλήρωση των στρατιωτικών του υποχρεώσεων με άψογο τρόπο (*Τῶν τοίνυν ἄλλων ... ἀναχωρῶν*) δημιουργούνται **συναισθήματα θαυμασμού και εκτίμησης** στις ψυχές των βουλευτών. Ο Μαντίθεος παρουσιάζεται φιλόπατρις, γενναίος και έτοιμος να δώσει και τη ζωή του στις μάχες υπέρ της πατρίδας του. Αυτή η υποδειγματική στρατιωτική συμπεριφορά του δεν μπορεί παρά να δημιουργήσει **ευνοϊκό κλίμα** κατά τη διάρκεια της δοκιμασίας του.

Επίσης, από τον εύστοχο προσδιορισμό του ορθού μέτρου αξιολόγησης του πολίτη (*καίτοι χρη ... πολλὰ κάγαθὰ ἡμᾶς εἰσιν εἰργασμένοι*), ο Μαντίθεος **κερδίζει ξανά τον θαυμασμό και την απδοχή** των βουλευτών, γιατί παρουσιάζεται ως ένας συνετός άνθρωπος με λογικές και τεκμηριωμένες κρίσεις. Συγκεκριμένα, στην παράγραφο 19 με τις αποφθεγματικές φράσεις (*«Ὡστε οὐκ ἄξιον ... σκοπεῖν»* και *«πολλοὶ μὲν γὰρ ... εἰσιν εἰργασμένοι»*) ο Μαντίθεος φαίνεται να «κάνει μάθημα» στους βουλευτές για το πού πρέπει να εστιάσουν την προσοχή τους – πράγμα που πιθανώς να προκάλεσε **τον εντυπωσιασμό των ακροατών.**

Τέλος, ο ομιλητής δημιουργεί **αντιπάθεια** στις ψυχές των ακροατών του προς τους κατηγορούς του, οι οποίοι είναι υποκριτές και από τη μία αποσιωπούν τα στρατιωτικά επιτεύγματα του Μαντιθέου, ενώ από την άλλη προσπαθούν να διαστρέψουν το ορθό αξιολογικό κριτήριο για τον καλό πολίτη στηριζόμενοι μόνο στην εξωτερική εμφάνιση κάποιου.

- B4.** 1-θ, 2-στ, 3-α, 4-η, 5-ζ, 6-γ, 7-ι, 8-ε, 9-β, 10-δ.

- B5.** Να απαντήσετε στα παρακάτω ζητούμενα:

αηδώς:

να σχηματίσετε ένα ομόρριζο επίθετο της νέας ελληνικής γλώσσας. → **αηδιαστικός**

επίτευξη:

να γράψετε τη λέξη του κειμένου με την οποία έχει ετυμολογική συγγένεια. → **τυγχάνει**

λέγοντος:

να σχηματίσετε μία ομόρριζη λέξη της νέας ελληνικής → **λέξη**

έπιτηδεύματα:

να σχηματίσετε ένα ομόρριζο ρήμα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας → **έπιτηδεύω**

³ Βλ. βιβλίο καθηγητή, σ. 122.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2017
Β' ΦΑΣΗ

E_3.ΑΡΛ2Α(α)

- πολιτευομένους:** να σχηματίσετε ένα παράγωγο ουσιαστικό της αρχαίας ελληνικής γλώσσας που να δηλώνει το αποτέλεσμα της ενέργειας. → **πολίτευμα**
- βλάπτει:** να γράψετε ένα αντώνυμο ρήμα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. → **ώφελει**
- σκέψη:** να γράψετε τη λέξη του κειμένου με την οποία έχει ετυμολογική συγγένεια. → **σκοπεῖν**
- ώφελεῖσθε:** να σχηματίσετε ένα ομόρριζο ουσιαστικό της αρχαίας ελληνικής γλώσσας με την κατάληξη -μα. → **ώφέλημα**
- ἐθελόντων:** να σχηματίσετε μία ομόρριζη λέξη της νέας ελληνικής. → **θέληση**
- λείψανο:** να γράψετε τη λέξη του κειμένου με την οποία έχει ετυμολογική συγγένεια. → **ἀπελείφθην**

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΑΔΙΑΚΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γ1α. Δεν νομίζετε ότι ο Θεμιστοκλής και οι νεκροί στο Μαραθώνα και στις Πλαταιές και οι ίδιοι οι τάφοι των προγόνων (σας) θα στενάζουν, αν στεφανωθεί εκείνος που παραδέχεται ότι, συμπράττοντας με τους βαρβάρους, αντιστρατεύεται τους Έλληνες; Εγώ λοιπόν από τη μια, ω γη και ήλιε και αρετή και σύνεση και παιδεία, με την οποία διακρίνουμε τα καλά από τα άσχημα, έχω βοηθήσει (την πόλη μου) και έχω ολοκληρώσει την αγόρευσή μου. Κι αν με έχω διατυπώσει την κατηγορία μου με τρόπο καλό και αντάξιο του αδικήματος, μίλησα όπως ακριβώς επιθυμούσα, αν δε (έχω διατυπώσει την κατηγορία μου) με τρόπο ανεπαρκή, (μίλησα) όπως ακριβώς είχα τη δυνατότητα (να μιλήσω). Εσείς από την άλλη οι ίδιοι να λάβετε δίκαιη και συμφέρουσα για την πόλη (μας) απόφαση με βάση τα λόγια που έχουν λεχθεί, αλλά και τα λόγια που έχουν παραλειφθεί.

Γ1β. Το παραπάνω κείμενο ανήκει στον επίλογο του κατά Κτησιφώντος λόγου του Αισχίνη. Με αυτό το απόσπασμα, με το οποίο προφανώς ολοκληρώνεται ο λόγος του, ο Αισχίνης στοχεύει στην **παθοποιία**, δηλαδή προσπαθεί να διεγείρει στις ψυχές των ακροατών του **πάθη** (συναισθήματα) που τον συμφέρουν, αλλά προφανώς κυριαρχούν και στη δική του ψυχή, καλώντας τους να αναλογισθούν τους ανδρείους προγόνους τους, που έμειναν θάνατοι στη μνήμη όλων δίνοντας τη ζωή τους στο Μαραθώνα και στις Πλαταιές προς υπεράσπιση της πατρίδος («Θεμιστοκλέα δὲ ... στενάξουν»), αντιμετωπίζοντας τους βαρβάρους που, σύμφωνα με τον Αισχίνη, χρησιμοποιεί ως συμμάχους του ο Δημοσθένης αντιστρατευόμενος τους Έλληνες («εἰ ὁ μετὰ τῶν βαρβάρων ... στεφανωθήσεται»). Θα έπρεπε να αισθάνονται **ντροπή** να

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2017
Β' ΦΑΣΗ

E_3.AΡΛ2Α(α)

βραβεύσουν με τιμητικό στέφανο έναν τέτοιον άνθρωπο, αν όχι για τους εαυτούς τους, τουλάχιστον για τους προγόνους και τους τάφους τους, θα έπρεπε γι αυτόν να νιώθουν **οργή, μίσος**, να τον **αποστρέφονται**. Στη συνέχεια, με την εντυπωσιακά μακροσκελή, όσο και σοβαρή, επίκληση («ὦ γῆ ... παιδεία»), θέλει να τονίσει και τη σοβαρότητα της απόφασης που πρόκειται να ληφθεί. Ακόμη, από τη χρήση των παρακειμένων («βεβοήθηκα», «εἴρηκα», «κατηγόρηκα»), φαίνεται ότι η αγόρευσή του έχει ουσιαστικά ολοκληρωθεί. Τέλος, **προτρέπει** τους δικαστές αφού **ανακαλέσουν εν συντομία στη μνήμη** τους τους λόγους που άκουσαν, αλλά και αναλογιζόμενοι τα όσα **δεν άκουσαν** («ἐκ τῶν εἰρημένων ... παραλειπομένων»), να αποφασίσουν με γνώμονα τη δικαιοσύνη και το συμφέρον της πόλης, που τη στιγμή αυτή εξαρτάται αποκλειστικά από αυτούς («αὐτοί»).

Γ2α. τελευτήσαντας: τελευτῶμεν
οἴεσθε: ὄψετο
ὁμολογῶν: ὁμολόγει
στεφανώθησεται: ἐστεφανώθησαν
παραλειπομένων: παραλείψατε

Γ2β. Θεμιστοκλέα: Θεμιστοκλέους
αἰσχρά: αἰσχίονα/αἰσχίω
καλῶς: κάλλιστα
Ἕμεῖς: σφίσι(ν)
τὰ συμφέροντα: ὁ συμφέρον

Γ3α. **Θεμιστοκλέα:** υποκείμενο του απαρεμφάτου «στενάξειν», σε αιτιατική λόγω ετεροπροσωπίας
στενάξειν: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο του ρήματος «οὐκ οἴεσθε», το οποίο είναι δοξαστικό (άλλωστε το απαρέμφατο είναι σε χρόνο μέλλοντα)
τοῖς Ἕλλησιν: αντικείμενο του απαρεμφάτου «ἀντιπράττειν», σε δοτική γιατί το «ἀντιπράττειν» είναι ρήματος εχθρικής διάθεσης
αὐτοί: ομοιόπτωτος ονοματικός κατηγορηματικός προσδιορισμός στο υποκείμενο «ἡμεῖς» του ρήματος

Γ3β. εἰ (ἡμεῖς) τὸν μετὰ τῶν βαρβάρων ὁμολογοῦντα τοῖς Ἕλλησιν ἀντιπράττειν στεφανώσατε

Γ3γ. **Υπόθεση:** εἰ μὲν καλῶς καὶ ἀξίως τοῦ ἀδικήματος κατηγόρηκα
Απόδοση: εἶπον
Εἶδος: πραγματικό

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Για το αδίδακτο κείμενο αξιοποιήθηκαν:

- α) Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσης, Ι. Σταματάκου
- β) Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας, ALBIN LESKY
- γ) Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής, Α' Λυκείου, ΜΙΧ. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
- δ) ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Α', Β', Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ, Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ
- ε) Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Α', Β', Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ, Πολυξένης Μπίλλα
- στ) Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας των Henry George Liddell & Robert Scott